

Uz mākslu balstītie izvērtēšanas instrumenti kā rehabilitācijas tehnoloģija: "Tilta zīmējuma" piemērs

Elza Straziņa

*Rīgas Stradiņa universitāte, Veselības psiholoģijas un
pedagoģijas katedra, Latvija*

Ievads. Mākslas terapeiti, tāpat kā citi funkcionālie speciālisti, savā darbībā izmanto dažādus klientu / pacientu izvērtēšanas instrumentus (Medicīniskās tehnoloģijas, 2010). Šāda emocionālo, funkcionālo, kognitīvo un sociālo prasmju un spēju izvērtēšana var sniegt būtisku ieskatu klienta / pacienta esošajā sociokulturālajā realitātē, kas var būt relevanta visai multiprofesionālajai komandai. Pasaulē tiek izmantoti vairāki desmiti dažādu uz mākslu balstītu izvērtēšanas instrumentu, Latvijā adaptēti vien daži (*The Formal Elements Art Therapy Scale, FEATS, Gantt, Tabone, 1998; Birds Nest Drawing, Kaiser, 1993; Diagnostic Drawing Series, Cohen, Hammer, Singer, 1988; Draw a Story, Silver, 1988, 1993, 2002; Silver Drawing Test of cognition and emotion, Silver, 1975/2002; The Bridge Drawing, Heys & Lyons, 1981; Face Stimulus Assessment, Betts, 2003*), tomēr process pie šādu instrumentu adaptācijas turpinās.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Šī darba mērķis ir sniegt ieskatu uz mākslu balstīto izvērtēšanas instrumentu kā rehabilitācijas tehnoloģijas aktuālajā situācijā Latvijā, koncentrējoties uz instrumenta "Tilta zīmējums" adaptācijas rezultātiem un specifisko piemēru.

Instrumenta "Tilta zīmējums" (turpmāk TZ) adaptācija tika veikta atbilstoši starptautiskajām testu adaptācijas vadlīnijām (*International Test Commission, 2005*). Lai izvērtētu TZ satura validitāti, tika noteikta saistība starp TZ rezultātiem un Stresa / grūtību pārvarēšanas startēģiju aptaujas (*The Coping Orientation of Problem Experience Inventory, COPE; Carver, Scheier, & Weintraub, 1989*; adaptāciju latviešu valodā veikusi Petrova, 2009, Knipše, 2010, precizējusi Perepiolkina, b. g.), kā arī Aptaujas par attieksmi pret ēšanu (*Eating Attitudes Test, EAT-26, Garner et al., 1982*; adaptāciju latviešu valodā veikusi Tunķele, 2012) rezultātiem.

Rezultāti. Pētījuma rezultāti par TZ psihometriskajiem rādītājiem uzrāda:

- 1) adekvātus reakcijas indeksus lielākajā daļā kvantitatīvi novērtējamo TZ skalu ($M = [1,4-2,6]$);
- 2) ciešu korelāciju ($ICC \geq 0,8$) starp neatkarīgu ekspertu vērtējumiem vairākās TZ skalās;
- 3) statistiski nozīmīgu korelāciju ($p < 0,05$, $p < 0,01$) starp 10 TZ skalām un 9 COPE-LV problēmrisināšanas stratēģiju aptaujas skalām, starp 3 TZ skalām un 2 EAT 26 skalām.

Veicot TZ salīdzinājumu grupās, rezultāti liecina, ka eksistē statistiski nozīmīgas atšķirības TZ darbos klientiem ar simptomātiskiem ēšanas traucējumiem skalās "Ieguldītā enerģija" ($Z = -1,97$, $p = 0,05$), "Loģiskums" ($Z = -2,04$, $p = 0,04$), "Tilta stiprinājums pamatnei" ($Z = -2,43$, $p = 0,01$), "Tilta konstrukcija" ($Z = -3,11$, $p = 0,00$) un "Matērija zem tilta" ($Z = -2,03$, $p = 0,04$).

Secinājumi. Uz mākslu balstītā izvērtēšanas instrumenta psihometriskie dati liecina par adekvātām un pozitīvām tendencēm, apstiprinot tā pamatotību un noturību. Veiktais pētījums norāda uz TZ spēju daļēji novērtēt klienta / pacienta problēmrisināšanas stratēģijas, kas var sniegt būtisku informāciju ne tikai mākslas terapeitam, bet arī visai multiprofesionālajai komandai rehabilitācijas procesā.